

«Φιλαναγνωσία, δημιουργικότητα και δράση»

Αρκουλή Ελένη¹, Κοσμά Χρυσούλα²

¹ Καθηγήτρια Φιλολόγος, Γυμνάσιο Πάρου
earkouli@gmail.com

² Καθηγήτρια Φιλολόγος, Γυμνάσιο Πάρου
chrysoulakos@gmail.com

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Οι μαθητές και οι μαθήτριες της Α' και της Β' τάξης του Γυμνασίου που συμμετέχουν στο πρόγραμμα μας, γνωρίζουν μια μεγάλη ποικιλία κλασικών και μη λογοτεχνικών έργων, τους λογοτέχνες, τον τόπο και τις ιστορικές συνθήκες της δημιουργίας τους και έπειτα προχωρούν στη δική τους δημιουργία χρησιμοποιώντας την ίδια την αφηγηματική ύλη ή μετασχηματίζοντάς την, ανάλογα με την έμπνευσή τους. Για την υλοποίηση του σεναρίου αξιοποιούνται διάφορα λογισμικά (για παράδειγμα τα λογισμικά *storyboardthat* ή *richon* για την κατασκευή πολυτροπικών κειμένων σε μορφή κόμικς, η διαδραστική αφίσα *radlet*, και άλλα). Το ζητούμενο είναι να δοθεί η ευκαιρία στους μαθητές να απολαύσουν τη λογοτεχνία και παράλληλα να ασκηθούν στην αναπαράσταση εικόνων ή σκηνών από τα λογοτεχνικά κείμενα εξοικειωνόμενοι με διάφορους κώδικες που μπορεί να οργανώσουν ή να μεταπλάσουν την αφηγηματική ύλη.

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ: Φιλαναγνωσία, λογοτεχνία, πολιτιστικό πρόγραμμα

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το παρόν σενάριο ξεκίνησε από τη σφοδρή μας επιθυμία να μεταδώσουμε την αγάπη μας για τη λογοτεχνία στους μαθητές μας, κάτι που δεν φαινόταν να επιτυγχάνεται με την ισοπεδωτική διδασκαλία του μαθήματος της Λογοτεχνίας (ενότητες, αφηγηματικοί τρόποι, διαγωνίσματα, βαθμολογίες κ.λπ.).

Από το περσινό σχολικό έτος, που αναλάβαμε τη μικρή ερασιτεχνική βιβλιοθήκη του σχολείου μας, αναζητούσαμε διαρκώς τρόπους να φέρουμε τους μαθητές μας πιο κοντά στο βιβλίο. Η τεχνολογία αποτέλεσε αρωγό μας στο σχέδιο αυτό, μιας και είναι γέφυρα επικοινωνίας με τη νέα γενιά. Έτσι, τον Σεπτέμβριο, θέσαμε σε εφαρμογή το πολιτιστικό αυτό πρόγραμμα που συνέδεσε τη λογοτεχνία με τις νέες τεχνολογίες με στόχο να δημιουργήσουμε μια κυριολεκτικά ευτυχισμένη αναγνωστική κοινότητα (20 μαθητών) που θα προκαλέσει ευρύτερες λογοτεχνικές ζυμώσεις στο τεράστιο σχολείο μας των 300 μαθητών (Αναγνωστοπούλου, 2005, Επιμορφωτικό υλικό για την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών στα Κέντρα Στήριξης Επιμόρφωσης, Τεύχος 1 Γενικό μέρος, σελίδα 63).

Στο πλαίσιο πια του προγράμματος, ήταν στοίχημα επίσης για εμάς να κρατήσουμε ζωντανό το ενδιαφέρον των μαθητών γι' αυτό και παρατηρεί κανείς μια ποικιλία δράσεων συνοδευτικών της Λογοτεχνίας (Αρτζανίδου, 2011). Μέχρι στιγμής (Φεβρουάριος 2016), φαίνεται ότι κερδίζουμε το στοίχημα.

ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

Πρόκειται για πολιτιστικό πρόγραμμα με επίκεντρο το μάθημα της Λογοτεχνίας και εντάσσεται στις άτυπες μορφές σχολικού γραμματισμού (Επιμορφωτικό υλικό για την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών στα Κέντρα Στήριξης Επιμόρφωσης, Τεύχος 3, 2014, σελ. 52-54). Συμμετέχουν 20 μαθητές που το επιθυμούν από τις τάξεις Α' και Β' Γυμνασίου.

Οι προτάσεις μας στο σύνολό τους, εφαρμόζονται σε δίωρες εβδομαδιαίες συναντήσεις, κατά το τρέχον σχολικό έτος 2015-16, σε πολιτιστικό πρόγραμμα συνολικής διάρκειας περίπου 6 μηνών. Κάθε πρότασή μας, ωστόσο, μπορεί να εφαρμοστεί μέσα σε τρεις διδακτικές ώρες στο μάθημα της Λογοτεχνίας όλων των τάξεων του Γυμνασίου ή ακόμα και του Δημοτικού, με την προϋπόθεση να έχει προηγηθεί στην τάξη η διδασκαλία του επιλεγμένου λογοτεχνικού έργου ή του σχετικού αποσπάσματος.

Οι χώροι στους οποίους πραγματοποιείται το πρόγραμμα είναι μια φιλόξενη τάξη του Γυμνασίου, το Εργαστήριο της Πληροφορικής και επιλεγμένοι, σε συνάρτηση με το πρόγραμμα, επισκέψιμοι χώροι (π.χ. λαογραφικό μουσείο, ναοί, γωνιές της πόλη μας, κ.λπ.).

Ενδεικτικό οπτικό και ηχητικό υλικό των βιβλιοπαρουσιάσεων και των δράσεων των μαθητών αναρτάται στο ιστολόγιο της Βιβλιοθήκης του Γυμνασίου Πάρου στη διεύθυνση <http://vivliofantasies.blogspot.gr/>

Οι εμπλεκόμενες γνωστικές περιοχές είναι η Νεοελληνική και Ξένη Λογοτεχνία, η Γλώσσα, η Πληροφορική, η Ιστορία, το Θέατρο και ο Κινηματογράφος.

ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ

Όσον αφορά τους μαθητές, οι προϋποθέσεις υλοποίησης, είναι να είναι εξοικειωμένοι με τα σχετικά λογισμικά, διαφορετικά πρέπει να προστεθεί και μία διδακτική ώρα για την γνωριμία των μαθητών με το επιλεγόμενο, κατά περίπτωση, λογισμικό. Ακόμη, να έχουν εξοικειωθεί με την ομαδοσυνεργατική μέθοδο μάθησης και να έχουν κατανεμηθεί σε ομάδες με βάση τις επιθυμίες τους.

Όσον αφορά τους εκπαιδευτικούς, αναγκαίες προϋποθέσεις είναι να έχουν κάνει ορθό σχεδιασμό του προγράμματος, με επιλογές λογοτεχνικών έργων που υπηρετούν τους επιδιωκόμενους στόχους, να έχουν, όσο είναι δυνατόν, μεγαλύτερη άνεση και αμεσότητα στην επικοινωνία με τους μαθητές, ώστε οι μαθητές να νιώθουν οικειότητα και ελευθερία στις προτεινόμενες δράσεις (Αναγνωστοπούλου, 2005) και τέλος να έχουν τη συναίνεση των γονέων, τόσο για τις δραστηριότητες εντός και εκτός σχολείου, όσο και για την ανάρτηση των εργασιών των μαθητών στο διαδίκτυο.

Οι υποδομές που απαιτούνται είναι το εκσυγχρονισμένο Εργαστήριο Πληροφορικής με βιντεοπροβολέα και σύνδεση στο διαδίκτυο.

ΣΤΟΧΟΙ

Όσον αφορά τις ευρύτερες γνώσεις για τον κόσμο, επιδιώκουμε οι μαθητές μας να καλλιεργήσουν το συναίσθημα και τη φαντασία τους, να γνωρίσουν εποχές και τόπους, ταξιδεύοντας νοητά στον χωροχρόνο, να γνωρίσουν άλλους τρόπους ψυχαγωγίας (θέατρο, κινηματογράφο, επισκέψεις σε μουσεία και άλλους εκθεσιακούς χώρους, περιπάτους σε γνωστούς αλλά και άγνωστους θησαυρούς του τόπου τους) και να ξεφύγουν από τους δημοφιλέστατους και πολλαπλά προβαλλόμενους σύγχρονους τρόπους (ηλεκτρονικά παιχνίδια κ.λπ.).

Ειδικότερα για τη λογοτεχνία, επιδιώκουμε οι μαθητές μας να τη γνωρίσουν και να την αγαπήσουν μέσα από μια ποικιλία λογοτεχνικών έργων, να αναγνωρίσουν τα μηνύματα που οι δημιουργοί των έργων αυτών κομίζουν στα πλαίσια της εποχής τους αλλά και διαχρονικά, να γίνουν οι ίδιοι δημιουργοί, ανατρέποντας ή μετασχηματίζοντας την αφηγηματική ύλη και να μπουν στη θέση των ηρώων και της εποχής τους (ενσυναίσθηση). Να αντιληφθούν, ακόμη, τη δυναμική του διαδικτύου και των Τ.Π.Ε. στη Λογοτεχνία, γνωρίζοντας για παράδειγμα ιστοσελίδες από όπου μπορούν να απολαύσουν αναγνώσεις λογοτεχνικών έργων από ηθοποιούς ή συγγραφείς. Παράλληλα, να συγκρίνουν το θέατρο, τον κινηματογράφο και τις άλλες μορφές τέχνης με τη λογοτεχνία και να αντιληφθούν την ποικιλία των μέσων μετάδοσης μηνυμάτων, καθώς και τις ιδιαιτερότητες του καθενός από αυτά. Ακόμη, να συνδέσουν το λογοτεχνικό έργο με την ιστορία μιας δεδομένης εποχής και να αντιληφθούν πώς μετασχηματίζεται η ιστορική εμπειρία σε λογοτεχνία. Παράλληλα, να έρθουν σε επαφή με τον ίδιο τον συγγραφέα και να συζητήσουν μαζί του την πορεία δημιουργίας του λογοτεχνικού έργου. Τέλος, να αναγνωρίσουν γωνιές του τόπου τους και στιγμές της ιστορίας του που αποτέλεσαν πηγή έμπνευσης. Κυριότερος, όμως, στόχος μας είναι δημιουργήσουν μια δυναμική αναγνωστική κοινότητα η οποία, ευχή μας είναι, με μια μικρή επιστασία μας, να εξακολουθήσει να λειτουργεί τα επόμενα χρόνια με πρωτοβουλία των ίδιων των μελών της ομάδας μας (Αρτζανίδου κ.α., 2011).

Σχετικά με τους γραμματισμούς, επιδιώκουμε οι μαθητές μας να συνεργαστούν ευχάριστα και δημιουργικά μεταξύ τους συνδυάζοντας λειτουργικά ποικίλους σημειωτικούς πόρους (Επιμορφωτικό υλικό για την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών στα Κέντρα Στήριξης Επιμόρφωσης, Τεύχος 3, σελίδες 140 -163, Οι ΤΠΕ στο μάθημα της Λογοτεχνίας), να εξοικειωθούν με τα χαρακτηριστικά των πολυτροπικών αφηγηματικών κειμένων και να δημιουργήσουν και οι ίδιοι (πολυγραμματισμοί), προσθέτοντας εικόνες και ήχους σε επιλεγμένα αποσπάσματα του λογοτεχνικού έργου (Χοντολίδου, 1999). Επίσης, να ασκηθούν στην ανάπτυξη δεξιοτήτων συνεργατικής μάθησης και γραφής (Ματσαγγούρας, 1990, Χαραλάμπους, 2000) και να αναπτύξουν δεξιότητες σχεδιασμού και παραγωγής αφηγηματικού λόγου, προβάλλοντας τα συναισθήματα και τις σκέψεις που τους γεννά το λογοτεχνικό έργο. Τέλος, να αναπτύξουν τις υποκριτικές τους ικανότητες και να δραματοποιήσουν σκηνές που οι ίδιοι θα επιλέξουν από τα λογοτεχνικά έργα που παρουσιάζονται.

ΔΙΔΑΚΤΙΚΕΣ ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ

Στο πολιτιστικό αυτό πρόγραμμα, εφαρμόζεται η δραστηριοκεντρική, βιωματική, διερευνητική ομαδοσυνεργατική μέθοδος και χρησιμοποιείται ποικιλία διδακτικών πρακτικών.

Στο πρώτο μέρος, παρουσιάζεται από τις εκπαιδευτικούς ο συγγραφέας και η εποχή του με τη συνοδεία οπτικοακουστικού υλικού. Η γνωριμία των μαθητών με το λογοτεχνικό έργο γίνεται είτε με δραματοποιημένη ανάγνωση επιλεγμένων αποσπασμάτων από τις εκπαιδευτικούς, είτε με άλλες βιωματικές μεθόδους, για παράδειγμα παιχνίδι με σκηνές, φωνές ηρώων και αποσπάσματα που μοιράζονται τυχαία στους μαθητές και ζητείται από αυτά να συναρμολογηθεί η ιστορία (Αρτζανίδου κ.α., 2011).

Στο δεύτερο μέρος, δημιουργούν οι ίδιοι οι μαθητές εμπνεόμενοι από το λογοτεχνικό έργο με την ομαδοσυνεργατική, διερευνητική, ανακαλυπτική μέθοδο (κονστρουκτιβισμός κοινωνιοπολιτισμικές θεωρίες μάθησης,

Επιμορφωτικό υλικό για την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών στα Κέντρα Στήριξης Επιμόρφωσης, Τεύχος 1, Γενικό μέρος, σελίδες 38-41).

Η χρήση των Τ.Π.Ε. δίνει την ευκαιρία στους μαθητές να γνωρίσουν τις δυνατότητες του ηλεκτρονικού υπολογιστή και του διαδικτύου να υπηρετήσουν τη Λογοτεχνία, συνδέοντάς τη με την εικόνα και τον ήχο και συμβάλλοντας στη διάδοσή της. Επιτρέπουν να προεκτείνεται ή να μετασχηματίζεται άμεσα το λογοτεχνικό έργο, να υπάρχει συνεργατική γραφή και να δημοσιεύονται άμεσα οι εμπνευσμένες από το λογοτεχνικό έργο δημιουργίες των μαθητών. Γνωρίζουν έτσι και άλλες δυνατότητες των υπολογιστών κι όχι μόνο το facebook και τα ηλεκτρονικά παιχνίδια (Επιμορφωτικό υλικό για την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών στα Κέντρα Στήριξης Επιμόρφωσης, Τεύχος 3, 2014, Το web 2.0 και η αξιοποίησή του στα φιλολογικά μαθήματα σελ. 237-261).

ΛΕΠΤΟΜΕΡΗΣ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

Στην πρώτη συνάντηση, οι μαθητές και οι εκπαιδευτικοί αυτοπαρουσιάζονται με ταυτότητα το βιβλίο (ή την ταινία ή το θεατρικό έργο) που τους έχει επηρεάσει ή έχει καταγραφεί στη μνήμη τους. Έπειτα, με καταιγισμό ιδεών καταγράφονται οι ιδέες, οι προσδοκίες, οι επιθυμίες και γενικά οτιδήποτε θα ανέμεναν οι μαθητές από ένα πρόγραμμα φιλιαναγνωσίας. Τίθενται επίσης από κοινού οι κανόνες που αποτελούν τις προϋποθέσεις της συνεργασίας. Γίνεται ο χωρισμός των μαθητών σε ομάδες των τεσσάρων ατόμων, με κριτήριο πρωταρχικά τις επιθυμίες τους και δευτερευόντως την ισοκατανομή κατά τις δεξιότητές τους. Τονίζεται στα παιδιά πως μπορούν στην πορεία του προγράμματος να τροποποιούν τις ομάδες, κατόπιν συνεννόησης μεταξύ τους και ανάλογα με τις ανάγκες που προκύπτουν σε κάθε δραστηριότητα.

Το **πρώτο θέμα** είναι «Η Λογοτεχνία μετουσιώνει την Ιστορία» και το λογοτεχνικό έργο που γνωρίζουν οι μαθητές είναι **«Ο καιρός της σοκολάτας»** της Λότης Πέτροβιτς-Ανδρουτσοπούλου.

Στο πρώτο μέρος, οι εκπαιδευτικοί παρουσιάζουν τη συγγραφέα Λότη Πέτροβιτς-Ανδρουτσοπούλου και έπειτα διαβάζουν, όσο πιο δραματοποιημένα γίνεται, διηγήματα από το έργο της "Ο καιρός της σοκολάτας". Η ζωή της συγγραφέα και το πρώτο διήγημα του βιβλίου, συνοδεύονται με εικόνες στο power point, όπου, μεταξύ άλλων, ταυτοποιούνται οι αναφερόμενες στο έργο περιοχές της Αθήνας. Η επιλογή του συγκεκριμένου βιβλίου αφορμάται από την επικαιρότητα, καθώς υλοποιείται πλησίον της επετείου της 28ης Οκτωβρίου.

Στο δεύτερο μέρος, στο Εργαστήριο της Πληροφορικής, κάθε ομάδα μαθητών παρουσιάζει το διήγημα του βιβλίου που της άρεσε περισσότερο χρησιμοποιώντας επίσης το power point και επενδύοντας την παρουσίασή της με εικόνες και ήχους της επιλογής της. Με τον τρόπο αυτόν οι μαθητές αναγνωρίζουν και καταγράφουν τις εικόνες της γερμανικής κατοχής, όπως μετουσιώνονται από τη συγγραφική πένα. Στο τέλος γίνεται παρουσίαση των εργασιών τους στην ολομέλεια.

Το **δεύτερο θέμα** είναι «Λογοτεχνία και Κόμικ» και το λογοτεχνικό έργο που παρουσιάζεται είναι **«Ο Τρελαντώνης»** της Πηνελόπης Δέλτα.

Στο πρώτο μέρος, οι εκπαιδευτικοί παρουσιάζουν τη ζωή και την εποχή της Πηνελόπης Δέλτα με πολλές οικογενειακές φωτογραφίες και πλούσιο οπτικό υλικό από την Αλεξάνδρεια και την Αθήνα. Οι μαθητές έχουν και πάλι την ευκαιρία να μεταφερθούν στην ιστορία της εποχής αυτής μέσα από τη ζωή

μιας ευκατάστατης αστικής οικογένειας της διασποράς. Οι εκπαιδευτικοί διαβάζουν έπειτα με θεατρικότητα αποσπάσματα από το έργο «Τρελαντώνης», με τη συνοδεία επιλεγμένων εικόνων από την εικονογράφηση διαφόρων εκδόσεων του βιβλίου.

Στο δεύτερο μέρος, οι μαθητές μεταφέρονται στο Εργαστήριο Πληροφορικής. Αφού τονιστεί η ανάγκη να αποφασιστεί πρώτα το υποτυπώδες σενάριο με το σκηνικό, τους ήρωες και τα λόγια τους, η κάθε ομάδα δημιουργεί το δικό της κόμικ στο περιβάλλον του StoryboardThat. Έπειτα γίνεται παρουσίαση των δημιουργιών τους στην ολομέλεια και συζητούνται οι ιδιαιτερότητες του κόμικ και οι δυνατότητές του στη μετάδοση μηνυμάτων. Παράλληλα, γίνεται αναφορά σε πολύ πετυχημένα κόμικ που αρέσουν στους μαθητές.

Το **τρίτο θέμα** είναι «Λογοτεχνία, Κινηματογράφος, Θέατρο» και βασίζεται στο λογοτεχνικό έργο **«Τομ Σόγερ»** του Μαρκ Τουέν.

Στο πρώτο μέρος, οι εκπαιδευτικοί μεταφέρουν τους μαθητές στην Αμερική του 19ου αιώνα, μέσα από ορόσημα της βιογραφίας του Μαρκ Τουέν. Τα πάντα συνοδεύονται από επιλεγμένο οπτικό υλικό. Συναρμολογούνται από τους μαθητές αποσπάσματα από το λογοτεχνικό έργο, σε προετοιμασμένο από τις εκπαιδευτικούς βιωματικό παιχνίδι. Χρησιμοποιείται επικουρικά οπτικό υλικό από την εικονογράφηση επιλεγμένων εκδόσεων του βιβλίου. Ακολουθεί η προβολή δεκάλεπτου αποσπάσματος της ταινίας και γίνεται ένας πρώτος σχολιασμός των πλεονεκτημάτων και των μειονεκτημάτων της μεταφοράς ενός λογοτεχνικού έργου στην οθόνη.

Στο δεύτερο μέρος, οι ομάδες των μαθητών, μόνες ή, αν χρειαστεί με τη βοήθεια των εκπαιδευτικών, απομονώνονται σε διάφορα σημεία του ευρύτερου χώρου του σχολείου και λαμβάνουν τον ρόλο του σκηνοθέτη, του σεναριογράφου και των ηθοποιών. Μέσα σε λίγο χρόνο, ετοιμάζουν μια σύντομη αναπαράσταση κάποιας σκηνής της επιλογής τους από το έργο.

Το **τέταρτο θέμα** είναι «Λογοτεχνία, Λαογραφία, Θρησκεία» και το λογοτεχνικό έργο που γνωρίζουν οι μαθητές είναι τα **«Χριστουγεννιάτικα διηγήματα»** του Αλέξανδρου Παπαδιαμάντη.

Η δραστηριότητα σχετίζεται με τα Χριστούγεννα που πλησιάζουν. Στο πρώτο μέρος, οι μαθητές ξεναγούνται στο λαογραφικό μουσείο της περιοχής τους και σε αρχοντική οικία του 18ου αιώνα. Η επισκέψεις γίνονται βιωματικές, καθώς τους διανέμονται κάρτες με τα ονόματα διάφορων εκθεμάτων τα οποία οι μαθητές ταυτοποιούν, κατόπιν αναζήτησης. Οι εκπαιδευτικοί έχουν, επίσης, δημιουργήσει για τον ίδιο σκοπό, ένα επιτραπέζιο παιχνίδι τύπου Trivial Pursuit με τα ονόματα των εκθεμάτων (άγνωστες πλέον λέξεις για τους μαθητές) και τις σημασίες τους για να ξεφύγει η επίσκεψη από την ανία που γενικά χαρακτηρίζει τέτοιες επισκέψεις.

Στο δεύτερο μέρος, οι μαθητές μεταφέρονται σε μικρό κατασκευαστικό ναό του 18ου αιώνα. Αφού παρουσιάζονται βασικά στοιχεία της ζωής και της εποχής του Παπαδιαμάντη (πάλι σε μορφή παζλ του οποίου οι μαθητές συναρμολογούν τα σκόρπια κομμάτια), οι εκπαιδευτικοί διαβάζουν δύο χριστουγεννιάτικα διηγήματα του Παπαδιαμάντη («Το Χριστόψωμο» και το «Άνθος του γιαλού») συνδέοντας τον χώρο, τον χρόνο και την εποχή των διηγημάτων με τις επισκέψεις που προηγήθηκαν. Οι μαθητές μεταφέρονται νοητά στην εποχή του Παπαδιαμάντη και φαντάζονται πώς θα ήταν η καθημερινή ζωή, τα έθιμα και οι γιορτές στο νησί τους την ίδια εποχή. Ανά ομάδες, παρουσιάζουν σκηνές της καθημερινότητας εκείνης της εποχής.

Το πέμπτο θέμα είναι «Εικονική περιήγηση στην Πόλη», με βάση το λογοτεχνικό έργο **«Λωξάντρα»** της Μαρία Ιορδανίδου.

Στο πρώτο μέρος, οι εκπαιδευτικοί παρουσιάζουν τη ζωή και το έργο της Μαρίας Ιορδανίδου στο ιστορικό φόντο της εποχής. Διαβάζουν έπειτα επιλεγμένα αποσπάσματα από το λογοτεχνικό έργο και προβάλλουν χαρακτηριστικές σκηνές από την αντίστοιχη τηλεοπτική σειρά.

Στο δεύτερο μέρος, οι μαθητές μεταφέρονται στο Εργαστήριο Πληροφορικής του σχολείου και η κάθε ομάδα ετοιμάζει μια διαδραστική αφίσα στο περιβάλλον του radlet αφιερωμένη στην Κωνσταντινούπολη με ειδικότερα θέματα τη γαστρονομία (α' ομάδα), τη μουσική (β' ομάδα), τα εκπαιδευτικά και πολιτιστικά ιδρύματα της Πόλης (γ' ομάδα) και τέλος, τις περιοχές της Πόλης και των περιχώρων της που αναφέρονται στη «Λωξάντρα» (δ' ομάδα). Ακολουθεί παρουσίαση των έργων των ομάδων στην ολομέλεια.

Το έκτο θέμα είναι «Γνωριμία με έναν ηθοποιό», με λογοτεχνικό έργο **«Το ψέμα»** της Ζωρζ Σαρρή.

Στο πρώτο μέρος, παρουσιάζεται η ζωή και το έργο της Ζωρζ Σαρρή και γίνεται σύντομη αναφορά στο περιεχόμενο του έργου «Το ψέμα» από τις εκπαιδευτικούς. Έπειτα, αποδίδονται οι ήρωες του λογοτεχνικού έργου από ηθοποιό που ζει στον τόπο μας και έχει προσκληθεί για τις ανάγκες του προγράμματός μας.

Στο δεύτερο μέρος, ακολουθεί θεατρικό παιχνίδι με αφορμή το λογοτεχνικό έργο που παρουσιάστηκε. Μοιράζονται ρόλοι και αποδίδονται από τους μαθητές σε μορφή θεατρικού παιχνιδιού (παιχνίδια ρόλων, <http://kre-edess.pel.sch.gr/prosegiseis.htm>).

Τέλος, τα παιδιά συζητούν με τον ηθοποιό θέματα σχετικά με την τελική σφραγίδα που ο ηθοποιός θέτει στον κάθε λογοτεχνικό ήρωα αλλά και τα γενικότερα προβλήματα που συνήθως προκύπτουν κατά τη μεταφορά του λογοτεχνικού έργου στην τηλεόραση, το θέατρο ή τον κινηματογράφο.

Το έβδομο θέμα είναι «Λογοτεχνία στο Διαδίκτυο. Τι νέο κομίζει;» Αυτή τη φορά δεν παρουσιάζεται ένα, αλλά **ομάδα λογοτεχνικών έργων** τα οποία ακούν τα παιδιά από τη σχετική σελίδα του διαδικτύου.

Στο πρώτο μέρος, μεταφερόμαστε στο Εργαστήριο της Πληροφορικής και γίνεται ακρόαση σύντομων λογοτεχνικών έργων από το διαδίκτυο. Οι μαθητές, φορώντας ακουστικά, μεταφέρονται στην ιστοσελίδα www.mikrosanagnostis.gr και η κάθε ομάδα ακούει την ανάγνωση ενός σύντομου λογοτεχνικού έργου από ηθοποιό. Συγχρόνως, φυλλομετρούν τις ψηφιακές σελίδες του βιβλίου, παρακολουθώντας τις εικόνες που περιέχει.

Στο δεύτερο μέρος, η κάθε ομάδα ενημερώνει σύντομα την ολομέλεια για το έργο που άκουσε και καταθέτει τις εντυπώσεις της από την αναγνωστική εμπειρία. Συζητούνται έπειτα οι δυνατότητες του διαδικτύου να προβάλλει τη λογοτεχνία και να ανανεώσει το ενδιαφέρον της νέας γενιάς («γενιάς της εικόνας», όπως ονομάζεται) γι' αυτήν.

Το όγδοο θέμα είναι «Ιστορία και Λογοτεχνία» και το λογοτεχνικό έργο που γνωρίζουν οι μαθητές είναι τα **«Ματωμένα Χώματα»** της Διδώς Σωτηρίου.

Στο πρώτο μέρος, οι εκπαιδευτικοί μέσα από επιλεγμένο οπτικό υλικό, δίνουν μια γεύση στους μαθητές, τόσο για την Ιστορία του Μικρασιατικού Ελληνισμού, όσο και για τη συμβολή των προσφύγων στην ταυτότητα του Νέου Ελληνισμού. Παρουσιάζεται το περιεχόμενο του έργου «Τα Ματωμένα Χώματα» και οι μαθητές παρακολουθούν σύντομα αποσπάσματα από την τηλεοπτική μεταφορά του. Ακολουθεί συζήτηση για την ιστορική μαρτυρία που

το λογοτεχνικό έργο κομίζει στον αναγνώστη και την αποτελεσματικότητά του στη διατήρηση της ιστορικής μνήμης.

Στο δεύτερο μέρος, οι μαθητές αναλαμβάνουν να μελετήσουν το βιβλίο και να ετοιμάσουν την εργασία τους. Συγκεκριμένα, ανά ομάδες θα παρουσιάσουν διαδραστικά α) τους τόπους (χάρτες google), β) το χρονολόγιο των ιστορικών γεγονότων (χρονογραμμή timetoast), γ) αποσπάσματα από εφημερίδες της εποχής για τα γεγονότα, και δ) φωτογραφικό υλικό με βάση τις αναφορές του βιβλίου. Η επικοινωνία των μελών ομάδων γίνεται ασύγχρονα στο περιβάλλον του wiki (rbworks) που έχει δημιουργηθεί από τους εκπαιδευτικούς για τον σκοπό αυτό. Δίνεται χρονικό περιθώριο τριών εβδομάδων για την εργασία αυτή που παρακολουθείται και ανατροφοδοτείται διακριτικά από τις εκπαιδευτικούς στο wiki (Επιμορφωτικό υλικό για την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών στα Κέντρα Στήριξης Επιμόρφωσης, Τεύχος 1, Γενικό μέρος, σελίδα 53).

Στο τρίτο μέρος, οι τελικές εργασίες παρουσιάζονται στην ολομέλεια και δημοσιεύονται στο διαδίκτυο.

Το ένατο θέμα, «Ένας τόπος, μια ιστορία», αποτελεί την αφορμή για αναζήτηση παριανών λαϊκών αφηγήσεων. Βασικό ρόλο έχει το έργο «**Χωρατά και ιστορίες από τις Λεύκες Πάρου**» του Ευάγγελου Καστανιά (Καστανιάς, 2010).

Στο πρώτο μέρος, ανατίθεται σε κάθε ομάδα να καταγράψει λαϊκές αφηγήσεις (μύθους ή θρύλους) του τόπου μας, μέσα από το προαναφερθέν βιβλίο ή την προφορική παράδοση μετά από επικοινωνία με άτομα της τρίτης ηλικίας του οικογενειακού ή του ευρύτερου κοινωνικού τους περιβάλλοντος. Δίνεται χρόνος μιας εβδομάδας για τη δραστηριότητα αυτή. Μετά την καταγραφή, η κάθε ομάδα επιλέγει την ιστορία που θα παρουσιάσει στην ολομέλεια.

Στο δεύτερο μέρος, στα πλαίσια μιας εκδρομής στις Λεύκες, ένα παραδοσιακό χωριό του νησιού, επισκέπτονται χαρακτηριστικά σημεία του τόπου που αποτέλεσαν πηγή έμπνευσης για τους λαϊκούς συγγραφείς του παρελθόντος ή που το όνομά τους ερμηνεύεται από κάποιο συγκεκριμένο μύθο (π.χ. Αφεντικό Πηγάδι, ο Κακός Ποταμός κ.λπ.). Εκεί οι ομάδες των μαθητών διαβάζουν ή δραματοποιούν τις ιστορίες που επέλεξαν. Οι μαθητές φωτογραφίζουν τον χώρο, με στόχο να εμπλουτίσουν την ιστορία της ομάδας τους με εικόνες.

Στο τρίτο μέρος, οι μαθητές μεταφέρονται στο Εργαστήριο Πληροφορικής. Στον ηλεκτρονικό υπολογιστή η κάθε ομάδα, εισάγοντας υπερσυνδέσμους στα κατάλληλα σημεία, εμπλουτίζει το διήγημά της με εικόνες από το φωτογραφικό υλικό που έχει συγκεντρώσει κατά την προηγούμενη επίσκεψη (ή και με άλλες εικόνες) ή εισαγάγει ήχο με παραδοσιακή μουσική ή ενσωματώνει ακόμη και βίντεο. Η επιλογές γίνονται κατόπιν συζήτησης και αξιολόγησης των προτάσεων των μελών της κάθε ομάδας. Η νέα πολυτροπική μορφή των λαϊκών αφηγήσεων παρουσιάζεται στην ολομέλεια και δημοσιεύεται στο διαδίκτυο.

Το δέκατο θέμα, «Ανατρέποντας το σενάριο», βρίσκει εφαρμογή στο διήγημα του Γεώργιου Βιζυηνού «**Το μόνον της ζωής του ταξιδιον**» (Επιμορφωτικό υλικό για την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών στα Κέντρα Στήριξης Επιμόρφωσης, Τεύχος 3, Τα ηλεκτρονικά περιβάλλοντα παραγωγής λόγου, Δημήτρης Κουτσογιάννης, σελίδες 211-215).

Η δράση υλοποιείται στο Εργαστήριο Πληροφορικής όπου οι μαθητές παίρνουν θέση ανά ομάδες μπροστά από κάθε σταθμό (5 συνολικά σταθμοί).

Αρχικά οι εκπαιδευτικοί διαβάζουν το διήγημα από έκδοση διασκευασμένη για παιδιά (Βιζυηνός, 1999). Το κείμενο του διηγήματος σε πρόγραμμα word έχει αναρτηθεί στον κάθε υπολογιστή κάθε ομάδας. Η κάθε ομάδα αναλαμβάνει με συνεργατική γραφή, να τροποποιήσει την ιστορία, προκαλώντας ανατροπές στην υπόθεση και στους ρόλους των προσώπων (Αρτζανίδου κ.α., 2011). Σε κάθε ομάδα, μετά από διάλογο, γίνεται η λήψη κρίσιμων αποφάσεων για τη διαμόρφωση του νέου αφηγήματος. Επιτρέπεται στις ομάδες να αλλάξουν τόσο τον αφηγητή, όσο και την εστίαση.

Στο δεύτερο μέρος, οι τελικές εργασίες παρουσιάζονται στην ολομέλεια. Οι ομάδες ενημερώνουν την ολομέλεια για τις αλλαγές που έκαναν στην πλοκή του έργου, το σκεπτικό των αλλαγών που έγιναν και το νέο μήνυμα που θέλουν να μεταφέρουν. Τα νέα αφηγήματα δημοσιεύονται στο ιστολόγιο της Βιβλιοθήκης του Γυμνασίου.

Το ενδέκατο θέμα είναι «Γνωριμία με τον συγγραφέα» (<http://www.philanaagnosia.gr/> γνωριμία με τους δημιουργούς). Οι μαθητές γνωρίζουν την Παριανή συγγραφέα Μοσχούλα Κοντοσταύλου και τη συλλογή διηγημάτων της **«Τα γιασεμιά του Αυγούστου»** (Κοντοσταύλου, 1997).

Στο πρώτο μέρος, οι εκπαιδευτικοί παρουσιάζουν σύντομα τη συγγραφέα και το περιεχόμενο του έργου της. Έπειτα η συγγραφέας διαβάζει ένα ή δύο διηγήματα που η ίδια έχει επιλέξει από το βιβλίο της. Σε συζήτηση που ακολουθεί, η συγγραφέας ανοίγει τα χαρτιά της στους μαθητές, αποκαλύπτοντας τα μυστικά μονοπάτια της φαντασίας της αλλά και το σχέδιο εργασίας που η ίδια ακολουθεί στη δημιουργία του έργου. Αποκαλύπτει, με άλλα λόγια, το σχέδιο δράσης ενός συγγραφέα. Επιδιώκεται, στη συνέχεια, να ενθαρρυνθεί η δημιουργική φαντασία των παιδιών.

Στο δεύτερο μέρος, η κάθε ομάδα των μαθητών σχεδιάζει ένα διήγημα. Τα μέλη της ομάδας συζητούν το θέμα και τους ήρωες. Η ολοκλήρωση του διηγήματος θα γίνει στο περιβάλλον του wiki που ήδη έχει δημιουργηθεί από προηγούμενη δραστηριότητα. Μετά την ολοκλήρωση των διηγημάτων, γίνεται η παρουσίαση και η τελική δημοσίευσή τους.

Το δωδέκατο θέμα, «Ο τόπος και ο συγγραφέας», βασίζεται σε διηγήματα του Εμμανουήλ Ροΐδη από τον τόμο **«Αφηγήματα»** (Ροΐδης, 1988).

Τα μέλη της Ομάδας Φιλαναγνωσίας επισκέπτονται τη Σύρο και γνωρίζουν την Ερμούπολη και την ιστορία της που ενέπνευσαν τον συγγραφέα. Σε διάφορες στιγμές της εκδρομής, γίνεται ανάγνωση διηγημάτων εμποτισμένων από το ιδιότυπο και καυστικό χιούμορ του Ροΐδη. Οι μαθητές επισκέπτονται και άλλα αξιοθέατα της πόλης, σχετιζόμενα με τη λογοτεχνία, π.χ. το θέατρο «Απόλλων».

ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΜΑΘΗΤΗ - ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ

Ο μαθητής γίνεται συνειδητοποιημένος, δημιουργικός και βιωματικός αναγνώστης. Συνεργάζεται με τους συμμαθητές του, παίρνει πρωτοβουλίες, σχεδιάζει και υλοποιεί κάποιο πλάνο εργασίας, ανάλογα με τη δραστηριότητα.

Οι εκπαιδευτικοί, σχεδιάζουν ορθά τις δράσεις, αναπροσαρμόζουν τον αρχικό σχεδιασμό ανάλογα με τις ανάγκες που προκύπτουν και προσφέρουν την κατάλληλη ανατροφοδότηση. Βρίσκονται διαρκώς και διακριτικά κοντά στους μαθητές, τους εμπυχώνουν, επιλύουν απορίες και διαχειρίζονται με συναινετικό πνεύμα τις πιθανές διαφωνίες τους. Τονίζουν την ανάγκη του διαλόγου για τη λήψη αποφάσεων, επιδιώκοντας ο ρόλος τους να ακολουθεί φθίνουσα πορεία ως το τέλος του προγράμματος. Γενικά δημιουργούν μια ευχάριστη, ευδιάθετη και δυναμική αναγνωστική κοινότητα με την ελπίδα αυτή

να αυτοοργανωθεί μελλοντικά σε ανάλογες δραστηριότητες (Αρτζανίδου κ.α. 2011).

ΆΛΛΕΣ ΕΚΔΟΧΕΣ – ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

Υπάρχει μεγάλη ποικιλία λογοτεχνικών έργων και σχετικών δράσεων που μπορεί κάποιος εκπαιδευτικός να επιλέξει, ανάλογα με την ηλικία των μαθητών, τον τόπο που ζουν και τους στόχους του. Ενδεικτικά αναφέρεται «Το νησί» της Βικτόριας Χίσλοπ και η τηλεοπτική μεταφορά του (σε σχέση με το θέμα του κοινωνικού αποκλεισμού), «Ο μικρός πρίγκιπας» του Αντουάν Ντε Σεντ Εξυπερύ (με διαφορετικές αναγνωστικές διαδρομές και υπερκείμενο, σύμφωνα με το σχετικό σενάριο του Ανδρέα Γαλανού στην ιστοσελίδα «Πρωτέας»), επιλογές από τα Απομνημονεύματα των ηρώων της Ελληνικής Επανάστασης ως τρόπος νοητής μεταφοράς (ενσυναίσθηση) στον κόσμο της Ελληνικής Επανάστασης και ως ιστορική πηγή, η δημιουργία ταινίας με ανάγνωση του έργου από τους μαθητές και επένδυσή του με εικόνες, η άνοδος μιας μικρής θεατρικής παράστασης σε σενάριο και σκηνοθεσία των ίδιων των μαθητών (με αφορμή κάποιο λογοτεχνικό έργο), εικαστικές δημιουργίες (ζωγραφική, κολάζ) κ.ά. Τέλος, η επίσκεψη σε τόπο στενά συνδεδεμένο με τον συγγραφέα (για παράδειγμα, η Σκιάθος του Παπαδιαμάντη) μπορεί να επιλεγεί με γεωγραφικά κριτήρια.

ΚΡΙΤΙΚΗ

Το πρόγραμμα ξεκίνησε με αγωνία για τη συμμετοχή και το ενδιαφέρον των μαθητών, δεδομένου του φόρτου εργασιών και της έλλειψης ελεύθερου χρόνου. Η εφαρμογή του όμως ήταν μια ευχάριστη έκπληξη για εμάς. Τα παιδιά έδειξαν ιδιαίτερο ενθουσιασμό και τον μετέδωσαν και στους άλλους μαθητές.

Σε όσα σημεία διακρίναμε κόπωση των μαθητών, αλλάζαμε τις δραστηριότητες. Παρατηρήσαμε ιδιαίτερο ενθουσιασμό των μαθητών σε όποια δραστηριότητα είχε να κάνει με το θέατρο, τη δημιουργική γραφή και γενικά την ελεύθερη δράση των μαθητών. Αντίθετα όσες φορές υπήρχαν δραστηριότητες που προσέγγιζαν την καθημερινή σχολική πρακτική (π.χ. έρευνα στο διαδίκτυο), διακρίναμε δισταγμό ή και άρνηση. Μερικοί μαθητές που αρχικά ήταν διστακτικοί σε δράσεις που θα τους «εξέθεταν» μπροστά στα μάτια των συμμαθητών τους (π.χ. θεατρικό παιχνίδι), γρήγορα το ξεπέρασαν. Τα εργαλεία web 2.0, όπως τα κόμικ, οι χρονογραμμές, οι διαδραστικές αφίσες κ.τ.λ., προσέλκυαν ιδιαίτερα το ενδιαφέρον των μαθητών.

Δεδομένων των ευρύτερων δραστηριοτήτων των μαθητών (αθλητικές συναντήσεις, οικογενειακές υποχρεώσεις κ.α.), ένα πρόβλημα αποτέλεσε ο ασταθής αριθμός των μαθητών από συνάντηση σε συνάντηση. Αυτό ξεπεράστηκε αφενός επειδή ένας πυρήνας 13 μαθητών ήταν σταθερός και αφετέρου επειδή οι δραστηριότητες είχαν μια σχετική αυτονομία μεταξύ τους.

Ας σημειωθεί ότι, θέλοντας να κινήσουμε το ενδιαφέρον των μαθητών με αρχή και τέλος τη φιλιαναγνωσία, η προοπτική της εκδρομής (που συνήθως αποτελεί κίνητρο συμμετοχής σε τέτοια προγράμματα) ανακοινώθηκε στα τέλη του Φεβρουαρίου και αποτελούσε την έκπληξή του προγράμματος.

ΑΝΑΦΟΡΕΣ

Αναγνωστοπούλου, Μ. Σ. (2005). *Οι διαπροσωπικές σχέσεις εκπαιδευτικών και μαθητών στη σχολική τάξη. Θεωρητική ανάλυση και εμπειρική προσέγγιση*. Θεσσαλονίκη, Κυριακίδης, σελίδες 192.

Αρτζανίδου, Έ., Γούλης, Δ., Γρόσδος, Σ., Καρακίτσιος, Α. (2011). *Παιχνίδια Φιλαναγνωσίας και Αναγνωστικές Εμπυχωώσεις*. Αθήνα: Εκδόσεις Gutenberg, σελίδες 271.

Βιζυηνός Γ., (1999). *Το μόνο ταξίδι της ζωής του*, απόδοση Κ. Πούλος, Αθήνα: Εκδόσεις Παπαδόπουλος

Επιμορφωτικό υλικό για την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών στα Κέντρα Στήριξης Επιμόρφωσης, Τεύχος 1 Γενικό μέρος, Γ' Έκδοση, Πάτρα, Μάρτιος 2013 ΙΤΥΕ, σελίδες 231.

Επιμορφωτικό υλικό για την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών στα Κέντρα Στήριξης Επιμόρφωσης, Τεύχος 3 Κλάδος ΠΕ02, Γ' Έκδοση Αναθεωρημένη, Πάτρα, Φεβρουάριος 2014, σελίδες 525.

Καστανιάς Ε. (2010). *Χωρατά και ιστορίες από τις Λεύκες Πάρου*, Πάρος: Εκδόσεις Ραγκούσης, σελίδες 363.

Κολιάδης, Ε. (1995). *Θεωρίες μάθησης και εκπαιδευτική πράξη, τ. β' Κοινωνιογνωστικές θεωρίες*, Αθήνα, σελίδες 312.

Κολιάδης, Ε. (1997). *Θεωρίες μάθησης και εκπαιδευτική πράξη, τ. γ' Γνωστικές θεωρίες*, Αθήνα, σελίδες 312.

Κοντοσταύλου-Σταυράκη, Μ., (1997). *Τα γιασεμιά του Αυγούστου: Διηγήματα*, Αθήνα: εκδόσεις Φιλιππότη.

Ματσαγγούρας, Η. (1990). *Ομαδοκεντρική Διδασκαλία και Μάθηση: Θεωρία και Πράξη της Διδασκαλίας κατά Ομάδες*, Αθήνα: εκδόσεις Γρηγόρη, σελίδες 743.

Νημά Ε. & Καψάλης Α. (2002). *Σύγχρονη Διδακτική*. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Πανεπιστημίου Μακεδονίας.

Ροΐδης, Ε. (1988). *Αφηγήματα*, Αθήνα: Εκδόσεις Νεφέλη, σελίδες 255

Χαραλάμπους, Ν. (2000). *Συνεργατική μάθηση: από τη θεωρία στην πράξη*. Εισήγηση που παρουσιάστηκε στο Δήμερο Επιστημονικό Συμπόσιο: "Η εφαρμογή της ομαδοκεντρικής διδασκαλίας-Τάσεις και εφαρμογές" που έγινε στη Θεσσαλονίκη, 8-9 Δεκεμβρίου 2000 και μπορεί να ανακτηθεί από την διεύθυνση <http://users.sch.gr/kliapis/NeofytF.pdf>

Χοντολίδου, Ε. (1999), *Εισαγωγή στην έννοια της πολυτροπικότητας*, στο Γλωσσικός Υπολογιστής, Περιοδική έκδοση Του Κέντρου Ελληνικής Γλώσσας για τη Γλώσσα και τη Γλωσσική αγωγή, Τομ 1, τευχ.1, σ. 115-118, Θεσσαλονίκη.

ΔΙΚΤΥΟΓΡΑΦΙΑ

<http://www.ekebi.gr/> Ιστοσελίδα του Εθνικού Κέντρου Βιβλίου

<http://filanagnosiaprogram.blogspot.gr/> Ιστολόγιο φιλαναγνωσίας της Έλενας Αρτζανίδου

<http://kpe-edess.pel.sch.gr/prosegiseis.htm> Διδακτικές Μέθοδοι-Ενδεικτικές προτάσεις από την ιστοσελίδα του Κέντρου Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης Έδεσσας Γιαννιτσών

<http://www.mikrosanagnostis.gr/> Ιστοσελίδα ενίσχυσης της φιλαναγνωσίας του Εθνικού Κέντρου Βιβλίου.

<http://www.netschoolbook.gr/epimorfosi/theories.html> Θεωρίες μάθησης και Τ.Π.Ε., στην ιστοσελίδα της Τερέζας Γιακουμάτου.

<http://paroutsas.jmc.gr/psycho.htm> Σημειώσεις από τους τρεις τόμους Εμ. Κολιάδη με γενικό τίτλο "ΘΕΩΡΙΕΣ ΜΑΘΗΣΗΣ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΠΡΑΞΗ" καθώς και από το βιβλίο του "Γνωστική ψυχολογία, γνωστική νευροεπιστήμη και εκπαιδευτική πράξη"

Επιμέλεια, Διονύσιος Κ. Παρούτσας.

<http://www.philanagnosia.gr/> Ιστοσελίδα ενίσχυσης της φιλαναγνωσίας του Εθνικού Κέντρου Βιβλίου (επιμορφωτικό υλικό, γνωριμία με δημιουργούς).

<http://proteas.greek-language.gr/> Πρωτέας: εκπαιδευτικά σενάρια για τα γλωσσικά μαθήματα